

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

aanwijzingen voor een door de auteur geprefereerd antwoord (zoals in de hoofdstukken vier, vijf en zes) draagt er zeker toe bij. De verwijzingen naar enkel in Noorwegen gekende teksten en auteurs vergemakkelijken het begrijpen niet. De aankondiging dat het boek gebaseerd is op het werk van Stern, inclusief zijn voorwoord, in combinatie met hoofdstukken waarin zijn theorie amper een rol speelt, draagt niet bij tot eenheid van het boek. De stukken van Sundet daarentegen zijn helder en meeslepend. Zo toont hoofdstuk zeven over adolescenten dat het ook anders kan. Dit stuk maakt het boek de moeite waard. Hier wordt theorie echt aan praktijk gekoppeld, met een voelbare, rijke praktijkervaring en heldere voorbeelden. Vooral het aantonen van mogelijkheden voor niet-verbale 'therapie' met adolescenten en verhelderende verklaringen voor fenomenen die we allemaal ontmoeten in onze contacten met deze leeftijdsgroep, spreken aan. Sundet helpt ons om via de vormen van zelfervaring die preverbaal zijn, beschrijvingen te vinden voor interacties op non-verbaal vlak.

Dit boek toont zich dus wat onevenwichtig. Niet alle stukken zijn even sterk. De stijl van de verschillende auteurs loopt erg uiteen. Samenhang is te vinden in de aandacht voor de microprocessen die relaties en het innerlijke beeld vormen. Sterk is ook de vaak terugkerende opbouw rond een casus en de vragen die deze oproept. Theorie gekoppeld aan praktijk. Therapie en het leven worden 'gemaakt' in de spanning tussen de ervaring en de betekenis. De individuele beleving van de gezinsleden krijgt in dit boek dan ook een prominente plaats. Een aantal van de auteurs maakt een expliciete verbinding met de hedendaagse psychoanalyse en voegt zich hiermee bij andere auteurs binnen ons vakgebied. De vele verwijzingen naar het werk van Stern slaagden er wel in mij nieuwsgierig te maken om de originele teksten te gaan opzoeken.

Lieven Migerode

Literatuur

D. Stern (2000). *The interpersonal world of the infant: a view from psychoanalysis and developmental psychology*. New York: Basic Books.



EERT UW VADERS EN UW MOEDERS: OPVOEDPROBLEMEN NADER VERKLAARD

Alice van der Pas (2005). *Handboek Methodische Ouderbegeleiding*, deel 3. Amsterdam: Uitgeverij SWP, ISBN 90-6665-648-4, 191 pp., € 21,-

Het negendelige *Handboek Methodische Ouderbegeleiding*, dat niet op numerieke volgorde verschijnt, is met de publicatie van deel drie op twee delen na compleet. Het recent verschenen deel vormt de afsluiting

van het theoretische gedeelte, ditmaal theorievorming over problemen in het ouderschap. Zoals we van Alice van der Pas kunnen verwachten, is het duidelijk en didactisch opgebouwd en pakkend geschreven. Op een polemische wijze schetst Van der Pas een heldere kijk op ouderschap, die tot een bescheiden en respectvolle basisattitude van de ouderbegeleider moet leiden en een houvast wil geven voor de doelen en focus van de begeleiding.

De eerste vier hoofdstukken gaan over gangbare misvattingen over kinderen, over

ouders, over opvoeden en over causaliteit; misvattingen in zowel onze maatschappij in het algemeen als onder deskundigen in wetenschap en hulpverlening. Kinderen zijn inherent kwetsbaar voor allerlei pech en ongeluk. Ouders zijn niet 'af' als volwassene en ook kwetsbaar voor schade en tegenslag, al kenmerkt de ouderrol zich door een uniek 'besef van verantwoordelijkheid' (hoe onverantwoordelijk een ouder zich in feite ook kan gedragen). Opvoeden is een kwestie van ingewikkelde ontmoetingen op de ouderlijke werkvloer, waarop de gangbare opvoedingsadviezen absoluut niet zijn toegesneden. Mooi detail uit observatieonderzoek in een natuurlijke omgeving: gemiddeld een kwart van de interacties tussen een 'gewone' ouder en een 'gewone' peuter is conflictueus van aard, oftewel een ongehoorzaamheidsdialoog (p. 66). Daarmee komt Van der Pas tot de conclusie dat opvoeden een zó rommelig en complex proces is, met zo veel toevallige invloeden, dat de gangbare vraagstelling 'wat verklaart en hoe ontstaan opvoedproblemen?' beter kan worden vervangen door 'hoe is te verklaren dat sommige ouders níet in de problemen komen en andere ouders wel, terwijl beiden even goed of even slecht zijn toegerust voor het ouderschap en even makkelijke of moeilijke kinderen hebben?' (p. 17). Er is geen simpele causale relatie tussen risicofactoren en opvoedingsproblemen.

Dan komt er een fraaie manoeuvre, weer een van die Van-der-Pas-omkeringen. De auteur maakt een onderscheid tussen de ouderlijke werkvloer, waar eventuele opvoedproblemen zich voordoen, en alle omstandigheden die invloed op die werkvloer uitoefenen. Daarmee komen kenmerken van de ouder en kenmerken van het kind, samen met maatschappelijke invloeden, risicofactoren en pure pech en toeval, op de grote hoop van de 'omstandigheden' te liggen. Wat maakt dat

het op de werkvloer onder invloed van al die heterogene omstandigheden soms goed afloopt en soms niet? In antwoord op die vraag licht Van der Pas uit de grote hoop een serie speciale omstandigheden, zogenaamde 'bufferprocessen'. Deze bufferprocessen zijn omstandigheden die, als ze in voldoende mate functioneren, beschermen tegen al die overige omstandigheden. Riskante omstandigheden op zichzelf verklaren opvoedingsproblemen niet voldoende; hun invloed vindt plaats via en wordt gewijzigd door de omstandigheden die als bufferprocessen functioneren.

Van der Pas onderscheidt vier bufferprocessen, twee van meer sociale aard, twee van meer psychologische aard, aan elk waarvan zij in haar boek een hoofdstuk wijdt. Haar keuze van de vier doet theoretisch wat willekeurig aan, maar lijkt voor de praktijk een onmiddellijke evidentie te hebben. De volgende vier omstandigheden fungeren als bufferprocessen.

- 1 Een met ouders solidaire gemeenschap op allerlei niveaus en in allerlei domeinen (dat laat in onze maatschappij nogal eens te wensen over).
- 2 Een goede taakverdeling in en rondom de ouderlijke werkvloer en het gezin.
- 3 Het vermogen vanuit een 'metapositie' over het eigen ouderschap te kunnen reflecteren. Dat klinkt als een nogal ingewikkelde opgave, maar vrijwel elke ouder is hiertoe bij tijd en wijle in staat vanuit het besef van verantwoordelijkheid, zelfs al is het door een gevoel van tekortschieten of machteloosheid.
- 4 'Goede ouder'-ervaringen, die een ouder emotioneel weerbaar maken tegen de vele onthutsende en frustrerende ervaringen op de werkvloer.

Het onderscheid tussen omstandigheden,

bufferprocessen en ouderlijke werkvloer geeft de ouderbegeleider een verklaring voor opvoedingsproblemen en een focus voor de begeleiding. Als zich opvoedingsproblemen voordoen, moet het doel van ouderbegeleiding zijn: stagnaties in de bufferprocessen helpen opsporen en die stagnaties helpen repareren of compenseren.

Ik vond *Opvoedproblemen nader verklaard* een genoegen en een opsteker om te lezen, als ouder zowel als systeemtherapeut en soms ouderbegeleider. Dat Van der Pas in haar polemisch enthousiasme soms overgeneraliseert, zij haar van harte vergeven.

Jolanthe de Tempe



HELPEN BIJ PARTNERRELATIE-PROBLEMEN. HET PRAKTIJKBOEK

Alfons Vansteenwegen (2005).
Houten: Bohn Stafleu van Loghum,
ISBN 9031344397, pp. 287, € 31,50

Dit is de derde, herziene druk van dit boek, dat volgens de inleiding gebruikt wordt bij veel opleidingen. Het boek is bedoeld als handleiding die stap voor stap het verloop van een relatietherapie beschrijft. De belangrijkste interventies zijn het aanleren van een meer effectieve onderlinge communicatie en het oefenen met ander gedrag. Vansteenwegen c.s. behandelden op deze wijze ongeveer vijfduizend paren (p. 268) en onderzochten de effectiviteit van de methode bij 234 paren (p. 266). Het boek is ingedeeld naar beloop en interventies, met enkele toegevoegde hoofdstukken over specifieke onderwerpen, zoals seksuele problemen, beslissings- en scheidingsbegeleiding en problemen rond buitenechtelijke relaties. Een en ander wordt geïllustreerd met talrijke klinische voorbeelden. Na eerste contact en taxatiefase worden therapeutische technieken als structureren, tijdruimtelijke opstelling en cognitief herstructureren besproken. Voorts gaat het over het veranderen van de communicatie, het leren onderhandelen en

het oefenen in ander gedrag middels huiswerkopdrachten. Het afsluiten van de therapie vormt het laatste hoofdstuk. Dit alles lijkt overzichtelijk en bevattelijk. Het is weliswaar niet nieuw maar zou een soort leidraad kunnen vormen bij het verrichten van partnerrelatietherapie.

Hoe komt het dan dat het boek, ook bij herlezing, zo'n rommelige en onoverzichtelijke indruk maakt? Zoals vermeld heeft Vansteenwegen veel paren behandeld en een schat aan klinische ervaring opgedaan. Dit is niet terug te vinden in de kwaliteit van dit boek. De herziening van de vorige druk is beperkt tot het toevoegen van enkele hoofdstukken, maar de eerdere tekst is niet of nauwelijks geredigeerd. Voor een praktijkboek staan er veel 'theoretische' overwegingen in, die hinderlijk afleiden en weinig toevoegen. Vansteenwegen noemt verschillende strategieën maar verzuimt aan te geven wanneer welke strategie te volgen; bij welke paren of welke problemen pas je wat toe? Dit is het meest opvallend in het belangrijke hoofdstuk 10, 'Veranderen van de interactie', dat in het begin overzichtelijk de cognitief gedragstherapeutische lijn volgt maar 'ont-aardt' in een ratjetoe van verschillende technieken uit diverse richtingen met heel andere referentiekaders (pp. 182-195). Iets derge-